

“Pikku Kakkonen”

Kakkosten sukuyhdistyksen kahdeskymmeneskolmas lehti

Hyvät sukulaiset

Olemme tämän alkuvuoden eläneet poikkeuksellista aikaa. Etelä- ja osittain Keski-Suomi oli lähes lumeton. Pohjoisessa taas lunta on tullut ennätysmäärin. Hiihtokelit ovat jatkuneet kesäkuulle asti. Lumiä sulaminen tietää ennätystulvia. Sitten tuli tämä Kiinasta alkanut koronavirus. Aluksi ajateltiin, että se on ehkä vähän pahempi kuin tavanomainen kausi-influenssa. Toisin kuitenkin kävi, virus levisi Italian kautta tänne pohjoiseen. Suomen hallitus ja eduskunta ottivat käyttöön poikkeus-tilalait. Ihmisten elämää rajoitettiin monin eri tavoin. Varsinkin me, 70 vuotta täyttäneet, pääsimme ”erikoissuojeluun.” Nyt on aloitettu rajoitusten purkamisen vaiheittain. Samalla kuitenkin arvellaan toisen aallon tulevan syksymällä. Tällaisessa tilanteessa olemme päättäneet, että tämän kesän sukutapaamista ja yhdistyksen varsinaista kokousta ei järjestetä. Pidetään sitten vuoden päästä sitäkin komeampi tapaaminen. Tästä koronasta aiheutuu Suomellekin valtavat taloudelliset menetykset. Laskun maksamista riittää tuleville sukupolville.

Kaikista ongelmista huolimatta PikkuKakkonen ilmestyy niin kuin ennenkin. Kiitos tästä kuuluu avustajillemme. Joensuulainen Toivo Kettunen oli saanut vihiä, että kaipailin juttuja Kakkosista lehteen. Tässä numerossa hän muistelee äitiään Lyyli Kakkosta. Jouni Kakkonen taas kirjoittaa miten Ala-Puutoniemen Kakkosten talo oli syynissä. Jounilta on myös arvuuttelu pohjoiskarjalaisille. Jyväskylän sukutapaamisessa 2015 yhdistyksemme jäsen Maija Gellin kertoi meille sovittelusta. Sittemmin, eli marraskuussa 2019 Maija väitteli itsensä filosofian tohtoriksi. Sukuyhdistys onnittelee. Maija kirjoitti lehteen lyhyen esittelyn väitöksestä.

Tällaista tällä kertaa...

*Hyvää kesää kaikille ja pidetään
itsemme erossa koronasta.
Eero*

Gellin M. 2019. Restoratiivinen lähestymistapa ja sovittelu peruskoulukontekstissa. Kohti eheyttävän kohtaamisen toimintakulttuuria. Väitöskirja. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 266.

Miten kohdata koulu yhteisön jäsenet – oppilaat ja opettajat – eheyttävästi arjen kiireessä? Miten edistää kunnioitettavaa vuorovaikutusta myös mielipahaa ja kiusaamisen kokemista aiheuttavissa tilanteissa? Voiko oppilas olla asiantuntija oman konfliktinsa ratkaisussa? Miten rakentuu restoratiivinen oppimisyhteisö? Millainen on restoratiivisen sovittelun prosessi?

Tämä väitöskirja avaa näkemyksen restoratiivisen ja sovitteluvan toimintakulttuurin elementeistä sekä sovittelusta arjen konfliktin hallinnan työvälineenä. Väitöstutkimus kiinnittyy osaltaan kasvatuskentän nykysäkörsuun positiivisesta vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäjinä.

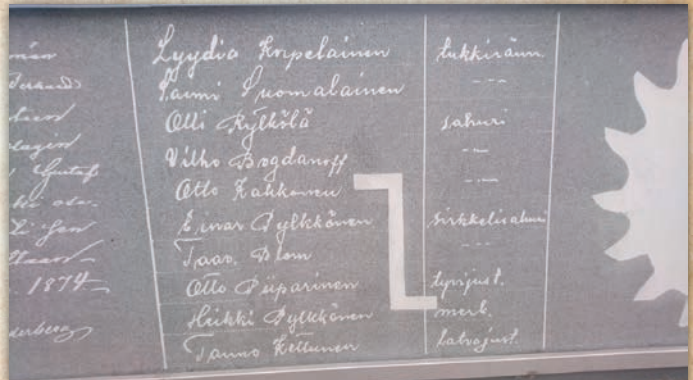
Tutkimus nostaa keskiöön oppilaiden osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden merkityksen. Tutkimus osoittaa, että restoratiivisen lähestymistavan tuoma ajattelutavan muutos ja osallisuuden ymmärtäminen sekä sovitteluprosessin omaksuminen, oli ohjannut myös konfliktitilanteissa näkemään oppilaat asiantuntijoina ja ratkaisijoina ilman etukäteen tehtyä erottelua esimerkiksi kiusaajan tai kiusatun rooleihin. Vastakkainasettelun sijaan restoratiivisen kohtaamisen taito vapauttaa tukemaan yhteisön jäsenten sosiaalisten taitojen oppimista, yhteistä vastuunottoa ja tarvittaessa myös toimintatapojen muutosta. Tutkimus suosittaa perustellusti restoratiivisen ja sovitteluvan toimintakulttuurin vahvistamista koulu yhteisöissä.

Väitöskirja on luettavissa: <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-337-173-6>

Prvruuttelu

Missä päin Joensuu-
ta sijaitsee tällainen
taulu, jossa lukee
Otto Kakkosen nimi
kuvan keskellä.
Kuvan ottanut Maarit
Tillman-Leino

Aitini Lyyli Aliina Heikintytär Kakkonen (s. 14.10.1913)

Lyylin isä Heikki Kakkonen (s. 25.6.1882) oli ollut naimisissa Wera os. Skrjabinin kanssa ja saanut avioliitostaan kolme lasta, Helmin, Saimin ja Eeron. Wera kuitenkin kuoli jo vuonna 1912. Ilmeisesti hyvin pian tämän jälkeen Heikki meni uudelleen naimisiin Selman (os. Nevalainen) kanssa sillä ensimmäinen lapsi, Lyyli, syntyi jo 14.10.1913. Sen jälkeen tulivat lapset Ida, Irja, Reino, Otto ja Heikki. Lasten tulo loppui 1929 ja Heikki-ukkini kuoli 1930. Selma meni uudelleen naimisiin Juho Kurosen kanssa, mutta heillä ei ollut yhteisiä lapsia. Äitini Lyylin puolisisarukset eivät ilmeisesti kokeneet hänen syntymäänsä kovin toivotuksi, sillä äiti muisteli, että Heikin aikaisemmat lapset olivat hänen vähän vartuttuaan hänelle mustasukkaisia ja supisivat keskenään: ”tapetaan tuo”. Aikaisemmin Heikki oli asunut Kiihtelysvaarassa olevan Särkilammen rannalla, mutta Selman kanssa avioituttuaan he asuivat Raatevaaran kupeessa olleessa pienessä mökissä.

Sisarussarjan vanhimpana lapsena äiti toimi nuorempien sisarustensa lastenvahtina, kunnes koulunkäynti alkoi. Ollessaan kolmannelle luokalla äiti kuuli vanhempiensa keskustelun, jossa he totesivat, ettei heillä ole varaa antaa Lyylin käydä enää koulua, vaan hänet pitää saada tienuuseen = piikomaan. Äiti meni kertomaan kuulemansa opettajalleen Adi Sveinsille. He sopivat, että äiti käy viimeisenä kouluvuonaan kaksi luokkaa. Näin ollen hän sai neljänneltä luokalta todistuksen ja koulun-

käynti päättyi siihen. Sitten hänet pantiin Valkeavaaran Eroseen piiaksi.

Vaikka Lyylin koulu-aika jäi lyhyeksi, se kantoi kuitenkin kauniina muistoina läpi elämän. Adi-opettaja oli ollut ihailun kohde ja erityisesti Ida-siskonsa kanssa äiti usein muisteli, miten hienoja vaatteita Adilla oli ollut tai mitä Adi oli jostakin asiasta sanonut. Minusta oli ihmeellistä, että opettaja voi merkitä jollekulle ihmiselle niin paljon; kukaan minun opettajistani ei ole jättänyt minuun samanlaista jälkeä. Myös rippikoulu Kiihtelyksen kirkolla rovasti Albin Noposen pitämänä oli ollut äidille hyvin merkittävää aikaa. Nämä koulut jäivätkin hänen ainoiksi kouluikseen. Muut asiat piti oppia elämäntutkimuksessa.

Piikomisvuosiaan äiti muisteli rankkoina työvuosina. Pikkupiika oli kaikkien käskettävänä eikä piialle koskaan hyvää sanaa sanottu. Lisäksi piti aina pelätä talon aikuistuvien poikien koiruuksia. Esimerkiksi kerran, kun äiti oli tullut kaivolta vettä hakemasta, pojat olivat heittäneet puukkoa seinään (vastannee nykyistä tikanheittoa). Silloin joku pojista oli tokaissut: ”heitetään tuohon”, äitiä osoittaen. Sydän kauhusta sykkyyrässä äiti oli kiiruhtanut pois tulilinjalta. Hän ei yhtään epäillyt, etteivätkö pojat voisi toteuttaa pilaansa. --- Työt piti aina tehdä nopeasti eikä aikaa koskaan jäänyt omaan käyttöön. Näistäkö ajoista äidille lienee jäänyt tiukka työmoraali niin vieraassa työssä ollessa kuin kotitöissäkin. Kaikki

työ piti tehdä napakasti, mutta siitä huolimatta huolellisesti. Työmaalla ei lorvittu. Ja työtä piti olla tekemässä aina. Jos ei ollut mitään tekemistä, niin äidillä oli huono omatunto. Hän oppikin järjestämään asiansa niin, että töitä riitti. Silloinkin, kun hän oli vierassa työssä, eikä kotona ollut normaaleissa huushollin pitämisessä paljon tekemistä, hän teki erilaisia käsitöitä. Lukemattomia olivat ne mattokankaat, raanut, kudonnaiset, ompelutyöt (mm. lapsille

Yo-tytär ja vanhemmat.

tehtiin vielä kouluikäisinä vaatteet toisten vanhoista vaatteista) ja koristeompelut, joita äiti jatkuvasti teki. Meillä on vielä edelleenkin kaitaliinoja ja pyyheliinoja – puhumattakaan räsymatoista - jotka äiti oli kutonut. Työnteckemisen vauhti näkyi erityisen hyvin maataloustöissä. Kun keväällä kylvettiin juurikasveja, niin äiti kulki kylvöriivin vieressä kyyryssä ja antoi siemenien valua sormiensä välistä.

Minusta oli uskomatonta kuinka niin nopeassa vauhdissa tehty kylvö tuotti sitten taimivaiheessa tasaisen taimirivin. Myös kitkeminen tapahtui salamavauhtia. Syytä olikin, sillä mm. lehmien talveksi tarvitsemat turnukset kasvatettiin itse. Niiden kitkeminen oli valtava urakka ja minulta sellainen olisi jäänyt tekemättä, vaikka ei olisi ollut mitään muuta tekemistä.

Äitini ja isäni Salamo Kettunen (s. 29.03.1903 Pyhäselkä) avioituivat vuonna 1933. He asettuivat asumaan Tohmajärven Onkamoon Särkijärven rannalle. Siellä perheeseen ilmestyi ensin Liisa (26.02.1937) ja sitten Toivo (14.04.1939). Toimeentulon tärkeä osa oli

isän rakennustyömailla olemisen lisäksi maatalous. Vaikka viljelysmaata ei ollutkaan paljon, niin he pitivät useampia lehmiä. Kesäaikaan lehmät olivat kylän yhteislaitumella. Talveksi yritettiin kerätä kaikenlaista ruokaa, heinien lisäksi juurikasveja ja leppäkerppuja. Maitotaloustuotteita tuli tietysti enemmän kuin mitä omaan käyttöön tarvittiin, mutta ylimääräisen voim voi viedä kyläkauppaan edelleen myytäväksi. Tällä tulolla oli oleellinen

merkitys hengissä selviytymiselle. Maitoa taloudessa käytettiin monella tavalla. Ruokavaliioon kuului tietysti piimä, kokkelipiimä, keitot, vellit ja puurot, perunamaito ja lehmän poiittua juustomaito, jota myöhemmin on ternimaidoksi kutsuttu. Erityisen herkkua oli uunijuusto. Voita käytettiin siihen aikaan runsaasti ja kun työ oli hyvin raskasta, se olikin tarpeellista riittävän energian saamiseksi. Paljon voita ja kermää käytettiin myös erilaisiin leivonnaisiin. Pullaa oli aina kahvipöydässä, mutta äiti teki hyvin mielellään täytekakkuja. Hän kuorrutti ne usein voikreemillä. Minusta se oli aika ätläkkää – mutta kuitenkin hyvää - syötävää. Vasikat kasvatettiin vähintään kesän yli, mutta koska talviruokaa oli niukasti, ne teurastettiin syksyllä. Niiden lisäksi oli keväällä otettu porsas ja kun navetassa oli myös lampaita, niin liharuoka saatiin omasta takaa. Ongelmana oli lihojen säilyminen, sillä pakastimia ei tietenkään vielä ollut. Sianlihaa suolattiin keväällä hyvin vahvasti ja kesällä siitä tehtiin läskisoosia. Kun paremmasta ei tiedetty, syötiin ruskeaa kastiketta mukisematta. Keväällä ennen jäidenlähtöä hakattiin lähelle rantaan avanto tai kaksi katiskalle, vaikka

avannon tekeminen pelkällä jäätuuralla olikin hyvin rankka urakka. Tuoreet särjet ja ahvenet maistuivat pitkän talven jälkeen erityisen hyviltä. Jäiden lähdettyä vuorossa olivat hauet, säyneet ja lahnat. Syksyllä jäiden tuloon asti saatiin kutusiikaa. Koska kalaa tuli runsaasti, sitä koetettiin jotenkin säilöä. Suuret särjet, säyneet ja lahnat kuivattiin suolattuina katolla kapakalaksi. Siinä oli vain se ongelma, että kärpäset saattoivat käydä munimassa kaloihin ja kuivatussa kalassa olikin sitten matoja. Sen näkeminen hillitsi kummasti ruokahaluja. Kapakalaa mutusteltiin sitten sellaiseen esim. heinäntekomatalla eväsuorokana. Talvikalastusta ei silloin ainakaan meidän kotiseudullamme harrastettu. Kun kesällä kerättiin paljon marjoja ja sienä, elettiin maaseudulla lähes omavaraisaloudessa. Kautasta piti ostaa vain hiiva, sokeri ja suola sekä muut mausteet. Omaan yrttitarhaan, tiliä lukuun ottamatta, ei siihen aikaan ollut missään talossa. Kasvimaalla oli perunan, lantun ja nauriin lisäksi porkkanoita, keräkaalia ja sipulia. Joskus lämpiminä kesinä myös kurkku antoi hyvän sadon. Tomaattia kasvatettiin seinän vieressä.

Äidin tottumukset ja mieltymykset määräsivät tietysti sen, millaista ruokaa meillä kotona syötiin. Säilöminen ei ollut kaikilta osin äidin osaamisalueista vahvimpia ja niinpä kerätyistä marjoista osa ei selviytynyt talven yli vaan osa hillopurkeista homehtui ja osa mehupulloista alkoi käydä. Puolukat sen sijaan olivat helppoja säilöä, koska ne ulkovarastossa pakasessa säilyivät hyvin. Samoin suolasienet. Puolukoita kerättiinkin saavikaupalla. Sienistä ei kelpuutettu muita kuin haaparusku ja karvarousku. Niitä ei kuitenkaan kutsuttu näillä

nimillä, vaan vaalean haaparuskun nimi oli maiteroinen ja tumman sikeroinen. Karvarouskua sanottiin karvalaukuksi tai vahveroksi. Joskus sienivalikoimaan otettiin myös mustarusku. Onneksi niitä ei ollut runsaasti, sillä sehän on myöhemmin todettu myrkylliseksi. Sienistä tehtiin joko suolasienisalaattia tai paistettuja sienä. Muita sieniruokia ei tunnettu. Leipä paistettiin tietysti kotona ja joka lauantai paistettiin piirakoita.

Lapsuudenkodissaan äiti oli tottunut siihen, että sunnuntaiaamuna joku tytöistä jäi kotiin muiden mennessä kirkkoon. Kotimiehen tehtävän oli paistaa sultsinat kirkosta palaaville.

Niinpä meilläkin oli usein sultsinoita. Äiti teki myös sellaisia ruokia, joita ei nykyään enää tehdä. Perunavelliä tehtiin joskus ja sitä syötiin suolasienien kanssa, usein oli myös perunamaitoa. Kuivuneista leivänkannikoista tehtiin rautapadan pohjalla leipäressä. Se syötiin puolukasurvoksen kanssa. Toisaalta nykyisin käytetyistä ruoista meillä ei koskaan ollut esim. makkaraa, juustoa eikä vihreää salaattia. Broileri oli siihen aikaan kokonaan tuntematon, mutta vanhat, munintansa päättäneet kanat kyllä paistettiin. Ne olivat hyvin sitkeitä. Naapurissamme Tannisessa tehtiin aina syysteurastusten aikaan mykykeittoa. Siihen laitettiin lihan ja perunoiden lisäksi verestä ja jauhoista tehtyjä kokkareita, mykyjä. Se ei minusta ollut kovin hyvää. Joskus herkuteltiin siten, että kuoritusta perunasta leikattiin viipaleita ja ne paistettiin sellaisinaan hellan päällä. Sipseiksi niitä ei kuitenkaan kutsuttu.

Jos oikein muistan tai olin tehnyt oikeita havaintoja, äiti ja isä tulivat alkuvuosina ver-

raten hyvin toimeen keskenään. Isän tultua sodasta me vuona 1946 muutimme asumaan Onttolan rajavartioston alueelle, jossa isä oli talonmiehenä. Iltaisin isä viihtyi laitoksen puusepänverstaalla, jossa hän nikkaroi meille huonekaluja. Äiti sai urakakseen saunojen lämmittämisen ja siivoamisen. Saunoja oli aika monta: rajavartioston päällikön sauna, upseerien sauna, muun henkilökunnan sauna ja miehistön sauna. Äiti ei kuitenkaan tykännyt näistä hommista ja hän koetti saada muuta työtä. Äiti oli taitava leipuri ja hän oli ylpeä saatuaan voiton piirakantekokilpailuissa. Kävi niin onnellisesti, että Joensuussa SPR perusti piirakkaleipomon Niskakadun ja Kirkkokadun kulmassa olevalle sisäpihalle. Äiti pääsi sinne töihin. Joensuussa hän tutustui myös muihin leipomoihin. Sihtalassa oli Nohrströmin leipomo, jossa tehtiin hyvin monenlaisia tuotteita, myös konditoriapuolella. Äiti vaihtoi työpaikkansa sinne. Myöhemmin äiti kertoi, että Nohrströmillä olo oli hänelle leipurin työn oppiaikaa. Yksi omistajista, Olli Nohrström, opetti mielellään äidille ammattiin kuuluvia asioita. Äiti oli erittäin kiitollinen Ollille saamastaan taitopääomasta. Erityisen kiinnostunut äiti oli konditoriapuolen osaamisesta. Hän kokeili taitojaan myös kotona. Täytekakut sai-

vat uudenlaista sisältöä ja ilmettä, viinereitä valmistettiin useita eri tyyppisiä ja myös pullatavaroissa oli valinnanvaraa. Siihen aikaan Joensuussa oli liikemies, nimeltä Aino Okkonen. Hänellä oli useita pieniä ruokakauppoja eri puolilla kaupunkia. Ainopa meni naimisiin leipuri Leevi Merilän kanssa. Ainon rahoilla he perustivat leipomon Tuomiojan omistuksessa olleeseen leipomoon Malmikadulle. Äiti oli hankkinut aikaansaavana työntekijänä kannuksia Nohrströmin leipomossa ja hän siirtyi Merilän leipomoon. Työt siellä alkoivat jo neljältä aamulla ja äiti oli töissä noin neljään iltapäivällä. Tehtävät olivat monenlaiset: taikinoiden teko, munkkien ja piirakoiden leipominen ja paisto ym. ym. Päätehtävän äidillä oli kuitenkin paistaminen. Se oli hikistä hommaa, eikä siihen aikaan vielä ollut tietoa työsuojelusta eikä ergonomiasta. Aino oli hyvin hermostunut nainen, joka veti jatkuvasti tupakkaa ja saattoi raivota silmittömästi työntekijöilleen. Äitiä hän kuitenkin kunnioitti ja he tulivat jotenkin toimeen. Minä kävin niihin aikoihin oppikoulua Joensuussa ja ruokautunnilla kävin usein ostamassa leipomon myymälästä munkkeja – kouluruokailuun meillä ei ollut varaa. Sinttu, myymälässä työskentelevä apulainen laittoi minulle täyden paperipussil-

Heikki Kakkosen lapset ylhäältä Eero, Reino, Otto, Heikki, alhaalta Iida, Irja, Lyyli, Saimi ja Helmi.

lisen munkkeja muutamalla kolikolla. Minä olin suosittu kaveriporukassa. Äiti oli useita vuosia töissä Merilän leipomossa, mutta siten hän halusi normaalimpia työolosuhteita ja siirtyi SOK:n leipomoon. Siellä työolot olivat todella inhimillisiä. Valitettavasti leipomo paloi 1950 luvun lopulla ja äiti jäi työttömäksi. Uimaharjussa oli tarjolla työtä, äiti koetti sitä, mutta koki olevansa siellä hyvin yksinäinen ja muutti miehensä luokse Onkamoon. Siihen päättyi hänen leipurauransa. (P.S. Äidin lähdön jälkeen Merilän leipomo meni alamäkeä ja lopetettiin. Okkosen myymälät oli jo aiemmin lopetettu. Aino paistoi piirakoita kotonaan Sirkkalassa ja kävi myymässä niitä torilla vielä eläkeiässä.)

Kotona meillä oli ahdistava tunnelma. Äiti teki taloustyönsä ikään kuin äksyissään eikä paljon puhunut. Jos isä yritti laukaista tunnelmaa puhumalla jostain arkipäivän asiasta, äiti saattoi ilman näkyvää saada raivarin. Hän huusi kuin mieletön ja paiskoi tavaroita ympäriinsä. Meistä muista tällainen käytös oli pelottavaa. Jossain vaiheessa isä päätti, että tähän täytyy jollain tavalla saada muutos. Hän irtisanoutui talonmiehen hommistaan, osti yhdessä Yrjö-veljensä kanssa pienen maapalstan Onkamon Viehkanpäästä, toiselta puolen Särkijärveä, missä aikaisempi koti oli ollut. Äiti ilmoitti, että hän ei sinne lähde. Niinpä isä ja Yrjö menivät Onkamoon ja ryhtyivät rakentamaan yhteistä taloa. Äiti vuokrasi Onttolasta hellahuoneen ja aluksi sieltä käsin – myöhemmin Joensuusta - hän kävi töissä ja me Liisan kanssa koulussa Joensuussa. Kesäisin ja viikonloppuina me lapset olimme tavallisesti Onkamossa. Kyllä äitikin siellä kävi, mutta meidän perheemme oli hajonnut, eikä se siitä täysin kuntoon enää koskaan tullut.

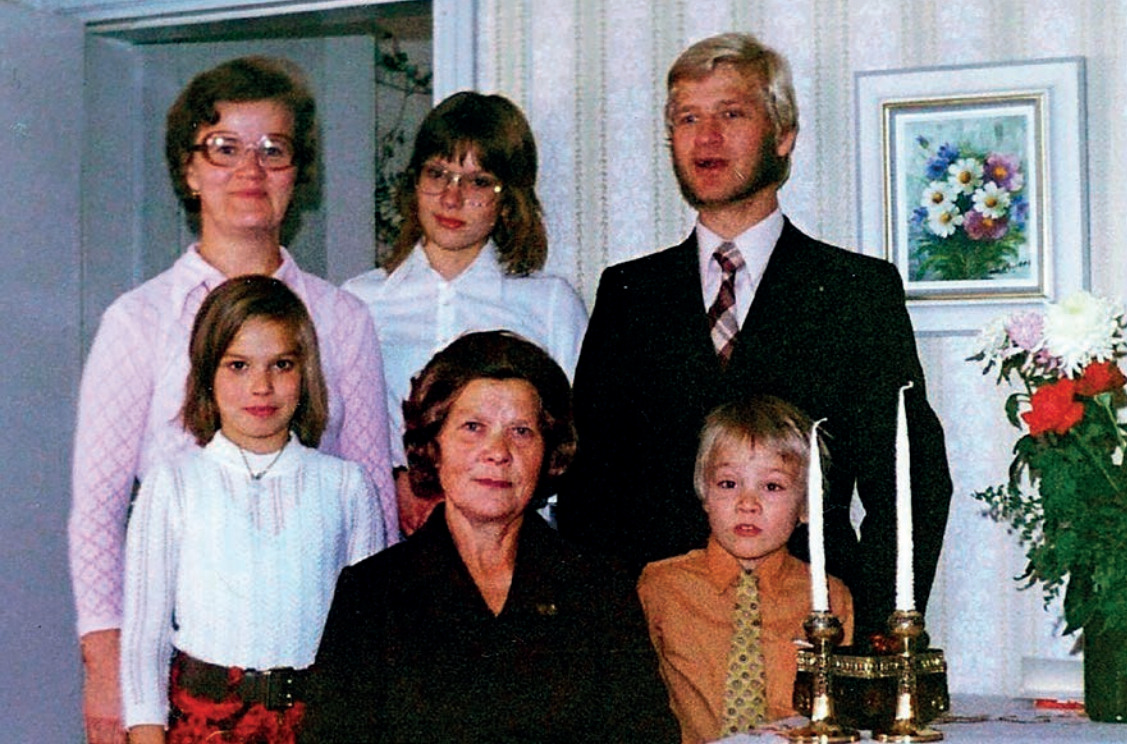
Joensuussa oli ollut hyvä olla senkin takia, että lapsilla oli koulukortteeri. Ja vaikka lapset saivatkin koulussa vapaaoppilaspaikan, piti perheen huoltajalla olla vakinainen tulo. Lasten kouluttaminen oli äidille tärkeysjärjestyksessä

ensimmäinen asia lasten ollessa kouluikässä. Äiti muisti ikuisesti, miten tylästi hänen koulutiensä oli katkaistu ja miltä tuntui lähteä jo pikkutyttönä maailmalle ilman minkäänlaisia ammatillista koulutusta. Hän ei halunnut lapsilleen samanlaista kohtaloa. Silloin kun kumpikin lapsista oli päässyt oppikouluun, oli ensimmäinen ja ratkaiseva askel otettu. Vaikka äiti ei pystynyt ohjaamaan lapsiaan koulutehtävissä, hän osasi olla tukeva ja kannustava, kun koulunkäynnissä joskus tuli vastoinkäymisiä. Tärkeää oli tietysti huolehtia perusasioista: lapsilla piti olla kunnolliset ja puhtaat vaatteet päällä, lämmintä ruokaa keran päivässä ja paikka missä voi tehdä kotitehtävät. Kun lapset sitten kumpikin vuorollaan tulivat ylioppilaiksi, äiti riemuitsi valkolakista kenties vielä enemmän kuin lapset itse. Silloin äiti koki elämään saattamistehtävänsä täyttyneeksi. Tästä lähtien lapset saivat tulla omineen toimeen.

Äiti oli sympatioissaan ja antipatioissaan äärimmäisyysihminen. Kun hän piti jostakusta, niin lojaalisuus oli täydellistä ja kokonaisvaltaista. Tällainen elinikäinen suhde hänellä oli lapsuudenkotinsa sisäriiniin ja veljiin. Hän piti yhteyttä heihin kaikkiin, mutta erityisen lämmin side oli Helmiin ja Irjaan. Myös Ida oli läheinen – kenties siksi, että heillä molemmilla oli ongelmia miehensä kanssa ja siksi heidän oli helppo ymmärtää toisiaan.

Silloin kun me asuimme Onttolassa, äiti oli kerran halkotarhalta puita noutaessaan kompastunut johonkin kalikkaan siten, että siitä osa tunkeutui kipeästi hänen polveensa. Polvi ei parantunut ja sitä piti käydä näyttämässä lääkärissä. Tämä ei löytänyt siitä mitään vikaa. Polvi oli kuitenkin siitä lähtien jatkuvasi kipeä ja usein turvoksissa. Äiti hautoi sitä milloin minkäkinlaisilla aineilla, mm. tentulla, mutta se ei ikinä tullut kuntoon. Hänelle oli paljon muitakin sairauksia: päänsärky, vatsaongelmat, unettomuus ja vanhemmiten sepelvaltimotauti. Nämä oirehtivat erityisen

Lyyli 60v.

paljon silloin, kun äidin mieli oli maassa. Ja sitä se oli usein. Vasta äidin kuoleman jälkeen tajusin, että äiti kärsi koko ikänsä depressiosta, mutta eipä hän osannut oireitaan lääkärille kuvata eikä vastaan koskaan tullut niin ymmärtävää lääkäriä, joka olisi osannut omasta aloitteestaan sellaista epäillä. Kun minä ja Liisa-siskoni saimme oppikoulun käytyä, äiti antoi periksi ja muutti Onkamon kotiimme. Vaikka äiti piti työstään leipurina, ei hänelle ollut mitenkään vaikeaa siirtyä maalaistalon emännäksi sen jälkeen kun leipurin ura Joensuuassa oli päättynyt.

Isä ja äiti koettivat aina silloin tällöin elää yhdessä, mutta se koskaan kovin kauan onnistunut. Riitaa oli usein ja isä katsoi viisaimmaksi lähyteä veljensä luokse Helsinkiin, missä hän oli töissä rakennuksilla ja talonmiehenä. Isälle tuli aivohalvaus ja hän kuoli 63-vuotiaana.

Äiti oli jäänyt yksin hoitamaan kotitilaa. Onneksi hän sai vähän apua naapureilta hevosstöihin ja muihin hommiin. Myös minä koetin kotona käydessäni tehdä hommia sen kun kykenin. Yritin olla paikalla ainakin heinäntekoaikaan, jotta vierasta työvoimaa olisi tarvittu mahdollisimman vähän. Heinänteko oli minulle liiankin tuttua hommaa, sillä siitä alkaen kun kynnelle kykenin, minä olin ollut mukana heinätoissa. Alkuaikoina isä niitti aamuyöstä sopivan alueen ja sitten luokoa yritettiin kuivata pellolla aina välillä pöyhötellen. Jos se onnistui, niin seuraava vaihe oli laittaa heinät ruvolle ja kantaa ruko kerrallaan latoon. Heinän kanto oli minusta vihonviimeistä työtä. Tuntui, että sapilaat eivät millään meinanneet kestää käsissä ja että voimat loppuvat ennen ladolle pääsemistä. Hiki virtasi, paarmat purivat ja heinänpöly kutitti joka paikkaa. Jos oli sateinen kesä, niin heiniä ei yritettykään kuivata nurmella, vaan

ne laitettiin seipäille. Muuten hommat jatkuivat entisenlaisina.

Isän kuoltua äiti meni vuonna 1968 uudelleen naimisiin Ilomantsista kotoisin oleva Otto Koljosen kanssa. En tiedä miten he olivat tutustuneet, mutta epäilen heidän olleen kirjeenvaihtokavereita. Otto oli ollut Ilomantsissa metsätyömiehenä (äidin mukaan myös –työnjohtajana; tiedä häntä). Hän oli ollut naimisissa, mutta jäänyt leskeksi. Otolla ei ollut omia lapsia, mutta hänen vaimollaan oli ollut edellisestä aviostaan tyttö ja poika. Otolla oli ollut Ilomantissa oma talo, mutta jostain syystä hän oli joutunut luopumaan siitä. Niinpä hänelle ei ollut paljon muuta kuin reppu selässään saapuessaan Viehkanpäähän. Hän oli sydämensä vuoksi sairaseläkkeellä eikä pystynyt raskaaseen työhön, mutta teki kaikenlaisia töitä voimiansa mukaan. Otto oli hiljainen ja sävyisä mies. Äidille hän ei sanonut – ei ainakaan minun kuulteni - yhtään poikkipuolista sanaa. Otto oli huonokuuloinen ja joskus äiti hermostui siihen, että Otolle piti puhua selkeästi ja kuuluvasti ja usein kahteen kertaan. Olin usein autonkuljettajana, kun Otto ja äiti kävivät kylässä Oton sisarusten Onnin, Kainon ja Impin perheiden luona. Oli jännä havaita, että sisaruksilla oli kaikilla yhteisenä piirteenä hyvä huolenpito omasta ulkoasusta. Herrat olivat

kylätellessä puku päällä ja usein kalvosinnapit hihansuussa. Ainakin Otto oli paitsi pukeutumisessaan niin myös muissa toimissaan pikkutarkka. Mitään työtä hän ei tehnyt hutiloimalla ja odotti myös toisilta samanlaista jämäptiyttä. Olin kerran mukana Lahdessa, kun Otto osti itselleen pukua. Otolla oli hyvin tarkka kuva, millaisen puvun hän halusi. Yhtä jos toistakin pukua sovittiin, kokeiltiin monessa liikkeessä, mutta juuri oikeanlaista ei millään tahtonut löytyä. Minä olin jo kokonaan herpaantua, mutta onneksi viimein löytyi tyylikäs, harmaa kesäpuku.

Kun Lyyli tuli eläkeikään v. 1978 ja rupesi saamaan pientä Myel-eläkettään, hän päätti ilman muuta lopua lehmistään. Kun teurastamon autoa odotettiin, hän yritti vahvistaa itseään vakuuttamalla, että nyt näistä paskakintuista pääsee viimeinkin eroon. Mutta kun lehmiä talutettiin autoon ei pokka enää pitänyt, vaan kyyneleet virtasivat pitkin poskia. Eläkevuosiin Lyyli ja Otto muuttivat kerrostaloon Joensuuhun, mutta kesät he olivat Viehkanpäässä. Oton kuoltua Lyyli oli hyvin yksinäinen. Sydänongelmat pahenivat ja muisti huononi nopeasti. Löysin äitini olohuoneen sohvalle ikiuneen nukahtaneena 29.01.1991.

Toivo Kettunen

Onnea sukuyhdistyksen jäsenille

Tiedot perustuvat sukuyhdistyksen jäsenrekisteriin, kaikilla jäsenillä ei ole syntymäaikaa rekisterissä tai he eivät halua niitä julkaistaviksi.

Salme Hyppönen 80v., Jäniksenlinna

*Raili Kakkonen, 80v.,
Kontiolahti*

*Eila Hyvärinen, 75v.,
Joensuu*

*Tauno Kakkonen, 75v.,
Iisalmi*

*Kaksoset
Maija Gellin,
Kirkkonummi
ja Saija Eirola, Espoo,
60v.*

*Petteri Kokkonen, 50v.,
Helsinki*

*Jouni Kakkonen, 50v.,
Turku*

Kakkosten Ala-Puutoniemen talo syynissä

Entisaikaan oli kolmentyyppistä maata: rälssimaata, perintömaata ja kruununmaata. Rälssimaa oli verovapaata maata ja se oli pitkään varattu vain aatelisille. Perintömaan omisti talonpoika tai maan omistaja itse. Kuitenkin hallitsijalla oli perimmäinen oikeus kaikkeen valtakuntansa maahan. Siten perintömaan menetti, jos verot jäivät maksamatta riittävän monta vuotta peräkkäin. Maasta tuli tällöin kruununmaata. Kruununmaan omisti valtio ja se myönsi hallinto-oikeuden sopivaksi katsomalleen henkilölle.

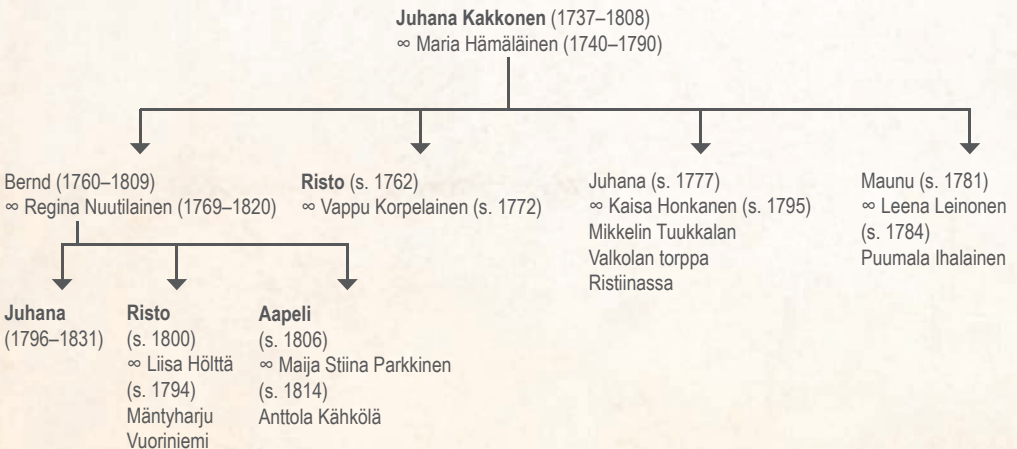
Ristiinan Hangastenmaalla Juhana Ristonpoika Kakkosen ja Maria Hämäläisen miespuoliset jälkeläiset (ks. kaavio) hakivat 1830-luvun alkupuolella vahvistusta hallinto-oikeudelleen Hangastenmaan kruunutilaan numero 2 Puutoniemi. Hakijoina olivat Risto Juhananpoika Kakkonen ja hänen vanhimman veljensä nuorin poika Aapeli Berndinpoika Kakkonen, jotka olivat yhdessä viljelleet tilaa sen jälkeen, kun Berndin vanhimmat pojat Juhana ja Risto olivat lähteneet tilalta pois. Aapeli muutti myöhemmin 1830-luvulla silloisen Mikkelin Kähkölään. Hänestä polveutuu Antolan Kähkölän Kakkosten sukuhaara.

Kuitenkin Aapelin vanhempi veli Risto Berndinpoika Kakkonen katsoi olevansa oikeutetumpi saamaan tilan hallinta- ja viljelyoikeuden kuin setänsä ja pikkuveljensä. Hän vastusti veljensä ja setänsä hakemusta. Syinä olivat perimysjärjestys sekä Riston ja isoveljensä Juhanan vuonna 1825 kanssa tekemä luovutussopimus kruununtilan hallinto-oikeudesta. Kauppa oli kuitenkin tuolloin estetty.

Hakuprosessiin kuului katselmus tilalla. Se pidettiin 13.9.1830 Puutoniemessä puolikkaalla kruunutilalla eli Ala-Puutoniemessä. Tilan toista puolikasta hallitsivat Risto ja Mikko Kurvinen, jotka olivat Juhana Ristonpoika Kakkosen sedän Juhanan lesken Anna Kaipaisen toisesta avioliitosta saaman pojan Matti Kurvisen jälkeläisiä. Toimitusmiehinä katselmuksessa olivat Sulkavan pitäjän nimismies ja kruununvoudin sijainen Per Leisten, herastuomari Juhana Pöntinen ja varalautamies Pietari Trygg.

Aluksi toimituksessa käytiin läpi sukuselvitys Juhanan Ristonpoika Kakkosen ja Maria Hämäläisen jälkeläisistä. Pariskunnalla oli seitsemän lasta: pojat Bernd, Risto, Juhana ja Maunu sekä tyttäret Ma-

Juhana Ristonpoika Kakkosen miespuolisia jälkeläisiä

Juhana Ristonpoika Kakkosen miespuolisia jälkeläisiä. Jutun päähenkilöt ovat lihavoituina.

ria, Reetta ja Heta. Sekä Juhana että Maria olivat kuolleet kuten myös Bernd ja tämän vaimo Regina Nuutilainen. Juhana Juhananpoika oli lähtenyt talosta pois jo kolmisenkymmentä vuotta sitten kuten myös Maunu Juhananpoika. Juhana oli torpparina Mikkelin Tuukkalan kylän Valkolan rusthollin torpassa Ristiinassa ja Maunu oli muuttanut Puumalan Ihalaiseen. Siellä hän oli torpparina. Maunusta polveutuu oma sukuhaarani. Tyttäret olivat naimisissa muualla Ristiinassa.

Berndillä ja Reginalla oli kolme poikaa ja kaksi tyttärtä: Juhana, Risto, Aapeli, Maria ja Heta. Molemmat tyttäristä oli naitu toisiin taloihin Ristiinassa. Vanhimmalla veljeksistä, Juhana Berndinpojalla oli menneisyys. Hänet oli tuomittu varkaudesta raippa-

rangaistukseen. Juhanan edesottamuksista kerron tarkemmin toisella kerralla. Vuonna 1829 hän oli karannut pois paikkakunnalta, kun hän oli jälleen oikeudessa. Tällä kertaa kyse oli varkauksista ja salavuoteudesta. Häntä oli kuulutettu ympäri valtakuntaa. Lopulta hänet löydettiin kuolleena Huttulaan johtavan tien varrelta kaksi vuotta keväällä 1831. Risto Berndinpoika oli puolestaan asunut kymmenen vuotta Mäntyharjulla ja työskennellyt siellä sahamiehenä Tervarummun sahalta.

Koko maakirjatalo oli veroluvultaan 1 ½ veromarkkaa, mutta sen verolukua oli suunniteltu alennettäväksi. Katselmus koski kuitenkin vain Kakkosten puolikasta talosta. Katselmuksessa arvioitiin niin tilan rakennuskanta kuin myös viljelysmaat ja muut tilan hallinnan kannalta olennaiset seikat.

Rakennuskanta

- 1 vanha pirtti, 13 kyynärää (noin 7,7 m) sivultaan, aivan rappiolla,
- 1 vieraskamari, 10 kyynärää (noin 5,9 m) sivultaan, voi käyttää vielä jonkin aikaa,
- 1 uusi vilja-aitta, 4 ½ kyynärää (n. 2,7 m) sivultaan,
- 4 vanhaa aittaa, joita voi vielä muutamia vuosia käyttää,
- 1 riihi, 8 kyynärää (noin 4,7 m) sivultaan, koko talon yhteiskäytössä,
- 1 uusi sauna 5 ½ kyynärää (n. 3 m) sivultaan,
- 1 vanha karjasuoja, jota voi käyttää, jos kattoa vahvistetaan,
- 1 pienempi karjasuoja, voi vielä käyttää joitakin vuosia,
- 1 sikolätti,
- 4 rapistunutta akanahuonetta,
- 1 olkilato, 10 kyynärää sivultaan, on vielä tyydyttävässä kunnossa.

Pellot talon puolikkaalla

Ruiskylvönä mitattuna kolme tynnyrinalaa (noin 1 ½ hehtaaria) peltoalaa, tarpeen mukaan laajennettavissa.

Niityt talon puolikkaalla

Viidentoista kuormanalan verran.

Suoviljelykset talon puolikkaalla

Puolitoista tynnyrinalaa ruiskylvönä mitattuna.

Kaskimetsään on talon puolikkaan mahdollista kylvää tynnyrinalan verran ruiskylvönä mitattuna.

Tukki-, hirsi- ja kotitarvemetsää ei ole.

Karjanlaidun ei ole kovinkaan otollista (mindre fördelaktig).

Kalastusta voi harjoittaa Louhivedellä, saalis kehnonpuoleinen (mindre förmånlig).

Humalatarha tuottaa humalaa kotitarpeen verran.

Kaivo on talonpuolikkaalla, mutta on katselmushetkellä huonossa kunnossa.

Peltojen ja niittyjen aitaukset ovat täysin rappiolla.

Kysyttäessä, miksi rakennuskanta oli päässyt niin pahasti ränsistymään, lautamiehet ja paikalla olleet naapurit todistivat seuraavasti. Raipparangaisuksen saanut Juhana Berndinpoika Kakkonen oli luonteeltaan hulttio. Asuessaan tilalla hän ei harjoittanut mitään muuta kuin juopottelua ja hevosten vaihtamista. Nuorimman veljen Aapeli Berndinpojan on puolestaan ollut pakko hankkia rahaa verojen ja muiden maksujen hoitamiseen työskentelemällä Inkerinmaalla. Näin ollen Risto Juhananpoika on ollut ainut tilalla työskennellyt mies ja hän on tehnyt sen, minkä oli yksin kyennyt.

Handwritten document in Swedish, dated 1830. The text is written in cursive and includes names like Samuel Vallman and Aapeli Nuutilainen. It appears to be a legal or administrative record related to land or taxes.

Talollisten Samuel Vallmanin (Kosola nro 1) ja Aapeli Nuutilaisen (Mahkola nro 4) Risto Juhananpoika ja Aapeli Berndinpoika Kakkoselle myöntämä takaus verojen ja muiden kruunulle kuuluvien maksujen suorittamisesta, mikäli nämä saavat hallinto-oikeuden puolikkaalle Puutoniemen kruununtalosta. Kuva: KA, Kymenkartanon lääninhallituksen lääninkanslian arkisto, Anomusasiakirjat 1830: Nro 150. Jouni Kakkonen 2013.

Osa Puutoniemen puhtaaksi piiretyistä tiluskartasta vuodelta 1844. Keltaisella värillä pellot, vihreällä niityt, vaaleanpunaisella kasvikimaan ja punaisella tonttien paikat. Ala-Puutoniemi on tonteista eteläisiin. Kuva: Kansallisarkisto (KA), Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, Uudistuskartat ja -asiakirjat, Mikkelin lääni, Ristiina C31:3/12, Hangastentmaa N:o 2 Puutoniemi, tiluskartta ja nautintaselitelmä. Jouni Kakkonen 2015.

Lausunnessaan katselmusmiehet totesivat Juhana Berndinpojan omalla toiminnallaan menettäneen kelpoisuutensa talon hallintaan saatuaan raipparangaisuksen varkaudesta. Risto Berndinpoika on toki lähin järjestyksessä hallintaoikeuden saajaksi. Kuitenkin koska hän on ollut poissa talosta asiakirjojen mukaan jo 12 vuotta ja sinä aikana hänen nuorempi veli Aapeli Berndinpoika on hallinnut tilaa ja huolehtinut siitä yhdessä setänsä Risto Juhananpojan kanssa, niin katselmusmiehet ehdottivat maaherran hyväksyttäväksi tilan hallinta- ja viljelyoikeuden siirtämistä Aapeli Berndinpoika ja Risto Juhananpoika Kakkoselle.

Lähteet

Mikkelin, Mäntyharjun, Puumalan ja Ristiinan seurakunnan rippikirjat, haudattujen, kastettujen ja vihittyjen luettelot; Kymenkartanon lääninhallituksen lääninkanslian Anomusasiakirjat nro 150/1830.

Kakkosten sukuyhdistys ry

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2019

Hallituksen jäseninä ovat toimineet

puheenjohtajana Eero Kakkonen, jäseninä Eero Autere, Eila Hyvärinen, Jouni Kakkonen, Kyösti Kakkonen ja Raija Vassinen. Hallituksen sihteerinä toimi Leena Kakkonen. Hallitus kokoontui yhden kerran.

Tilin/toiminnantarkastajana

toimi Timo Kakkonen.

Varsinainen kokous

Yhdistyksen varsinainen kokous ja sukutapaaminen pidettiin 27.7.2019 Polvijärvellä Saarilan maatilamatkailu tilalla. Kokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat. Tilikauden 2018 alijäämä 293,27 euroa päätettiin siirtää voitto/tappiotilille. Hallitukselle myönnettiin vastuuvapaus. Kokoukseen osallistui 24 jäsentä.

Jäsenmaksuksi vuodelle 2019-2020 vahvistettiin 25 euroa/aikuisjäsen, alle 18-vuotiaat 10 euroa sekä alle 10-vuotiaat 0 euroa. Ainaisjäseneksi liittyvän jäsenmaksuksi vahvistettiin liittymishetkellä voimassa oleva maksu kymmenkertaisena.

Sukuyhdistyksen hallitukseen valittiin Eero Kakkonen puheenjohtajaksi ja jäseniksi Eero Autere, Eila Hyvärinen, Jouni Kakkonen, Kyösti Kakkonen, Raija Vassinen sekä uutena Tea Vänskä. Toiminnantarkastajaksi valittiin Timo Kakkonen ja varatoiminnantarkastajaksi Erkki Kakkonen.

Tilaisuuden ohjelmasta vastasi viulisti Viktoria Lavrenchuk Kemal Achoubekovin pianon säestyksellä.

Jäsenmäärä

Vuoden lopussa 2019 yhdistyksessä oli 137 jäsentä.

PikkuKakkonen

Sukuyhdistyksen lehti ilmestyi kaksi kertaa. Lehden päätoimittajana toimi Eero Kakkonen.

Hallitus

Kakkosten sukuyhdistys

Hallitus

Eero Kakkonen, puheenjohtaja

Hirvirinne 2 A 2, 40520 Jyväskylä
puhelin 0400 679328, eero.kakkonen@elisanet.fi

Kyösti Kakkonen

Mulonniementie 190, 80330 Reijola
kyosti.kakkonen@k2.fi

Eila Hyvärinen

Hepomäentie 10, 80140 Joensuu
puhelin 040 7276745, hyvaaila@gmail.com

Jouni Kakkonen

Läntinen Pitkäkatu 20 C 40, 20100 Turku
puhelin 040 5670407, kakkonjo@gmail.com

Raija Vassinen

Lähdetie 1, 40530 Jyväskylä
puhelin 050 5936220, raija.vassinen@gmail.com

Eero Autere

Aittarivi 6 as 7, 01660 Vantaa
puhelin 040 5383158, eero.autere@elisanet.fi

Tea Vänskä

Koulukatu 45 A as 12, 80100 Joensuu
puhelin 050 4952816, vanskatea@gmail.com

Hallituksen sihteeri ja jäsenrekisteri

Leena Kakkonen

Hirvirinne 2 A 2, 40520 Jyväskylä
puhelin 050 3728622, leenam.kakkonen@elisanet.fi

PikkuKakkosen toimitus

Eero Kakkonen

Hirvirinne 2 A 2, 40520 Jyväskylä
eero.kakkonen@elisanet.fi

Sukututkimus

Jouni Kakkonen

Läntinen Pitkäkatu 20 C 40, 20100 Turku
jouni.ju.kakkonen@luukku.com

Sukuyhdistyksen jäsenmaksut

Aikuisjäsen 25 eur/v, lapsi (alle 18 v.) 10 eur/v
Pankkitili Nordea FI5610403500363472